

Vhonani tshinyalelo yo itwaho nga khovidi-19

Tshivenda

Notozi Mgobozi

Vhonani tshinyalelo yo itwaho nga khovidi-19

Yo nwalwa nga Notozi Mgobozi
Mufanisi Heidel Dedekind

Yo tlatshedzelwa nga Constance Mukondeleli Nambahe

Zuko ndi mutukana wa miñwaha ya malo a dzhenaho tshikolo phuraimari ya Dalana ngei East London.

O bula kana u sumbedza vhubedza vhupfiwa hawe kha mme awe na kha khonani dzawe nga ha Khovidi-19.

Ndi henefha mathomoni a themo ntswa hune
Zuko a khou ofha u humela tshikoloni nga
murahu ha madalo malapfu ngauri u d̥ivha
vhana vhararu vhe vha vha vho kavhiwa nga ili
dwadzetshifu.

O humbela mme awe thendelo ya uri a si ye
tshikoloni nga wonoyo Musumbuluwo ngauri
thumbu yawe i a vhavha nahone ha t̥odi u fa,
fhedzi mme awe vha hana.

O sengulusa u bva kha vhañwe vhana nga ha
kuvhonele kwawe na dzitshanduko.

Vho mu vhudza uri vha khou ya u t̥olwa
thempharetsha na u vhudziswa dzimbudziso
nga mutakalo wavho.

Tshifhinga tshawe tsho swika, mudededzi o
dzhia thempharetsha yawe, o humbelwa u vula
zwanda zwawe a fafadzelwa nga sanithaiza.
O mbo d̥i sumbedzwa kilasi yawe.

Na henehgei o t̥angana na tshiñwe tshithu
tshine a sa tshi d̥ivhe he thangana dzawe dza
vha dzo dzula kule na kule vho t̥he vho ambara
masiski kha zwifhat̥uwo.

Mudededzi vho ƚalutshedza nǃila ine zwithu zwa ǃo tshimbila ngayo u bva zwino u ya phanda na dzitshanduko dza zwine zwa ǃo tevhelwa nga tshifhinga tsha u tamba.

Tshikolo tshi tshi bva o ya hayani a so ngo vhuya a takala a tshi khou ofhela vhutshilo hawe ngeno hu na zwinzhi zwe a pulana nga ha vhutshilo hawe.

Musi a tshi swika hayani, o vhudza mme awe ngoho ya uri ndi ngani o vha a tshi khou shavha u ya tshikoloni a songo tendelwa nga matsheloni.

Ngauralo, o mbo vhofhea u ya tshikoloni duxvha liñwe na liñwe hu si na u pfuka.

O do tshenzhema hafhu liñwe fhungo li tshenusaho kilasini la uri tshikolo tshi do vala zwi tshi itiswa nga vhana vhe vha vha vho kavhiwa na nga mpfu dza vhañwe vha vhadededzi.

Tsheo yo dzhiiwa u tsireledza vhana uri vha so ngo kavhiwa.

Zwikolo zwo valwa lwa tshifhinganyana u itela u wana tshifhinga tsha u fumigeitha na u kunakisa nga mishonga ya vhuhali u itela u vhulaha tshitshili.

Ndivhadzo iyi yo disa nyofho kha vhañwe vhana na vhadededzi.

liñwe ndivhadzo yo vha ya uri vhadededzi vhothe vha re na miñwaha ya furathi na u fhira vha tea u shuma vhe hayani ngauri matshilo avho a vha a songo tsirledzea kha khombo ya u nga kavhiwa nga huhulu.

Vhathu vho lovha, vhathu vho vha vho tshuwa,
avho vhe vha vha vho kavhiwa vho dzudzwa
thungo na vhañwe lwa maḁuvha a 14.

Ho vha na u phaḁaladzwa huhulu ha mafhungo
nga ha heḁi dzwadzetzshifu kha gurannḁa, radio
na kha vhudavhidzani ha nnyi na nnyi hu tshi
khou ḁewa mbalo-mbalo dza mpfu, u kavhiwa na
avho vho fholaho.

Zuko a ofha lwe a si vhuye a ḁoḁa u bva hayani,
o ḁihumbulela o kavhiwa ene muḁe.

Muphuresidennde wa shango vho ita ḁivhadzo
nnzhi nga ha tshiimo tsha shango, hezwi zwo ita
uri muḁwe na muḁwe a tshuwele vhutshilo hawe.

Liñwe ɖuvha Zuko a vhuya tshikoloni, a vhudza mme awe uri vho vhudzwa uri vha ɖe tshikoloni nga maɖuvha o telwaho gireidi yeneyo na kilasi zwi tshi itiswa nga maitele a u dzula kule na kule. U thivhela u pfukiselana vhulwadze.

A vhidzelela, “Mmawe! A thi humbuli uri ndi ɖo zwi kona ñanwaha, Ndo ɖifhulufhedzisa uri ndi ɖo vha ndi mugudiswa wa gireidi ya 4 ñwaha u ɖaho. Ndi tama arali dwadze heli li sa tsha vha hone.”

Mme awe vho dzula nae fhasi vha tshi ri a vhe na kuhumbulele kwa uri tshinwe na tshinwe hafha shangoni tshi na tshifhinga, ri tea u lindela u swika zwothe zwi tshi luga uri ri kone u divha zwauri ndi tsheo dzifhio dzine dza nga dzhiwa tshikoloni zwi tshi ya phanda.

Zuko o laṭa fulufhelo a kha ḍi vha muṭuku. Zwikolo zwi a vula zwa vala nga nṭhani ha mbuno dzo fhambanaho. Tshinwe tshifhinga vhana vha nga dzula ṛwedzi kana mivhili vha sa yi tshikoloni, vhothe vha mbo ḍi sinyuwa vhukuma.

Muñwe wa vhabebi o ri, “Ri tea u rabela nga ha heyi nyimele ngauri zwithu zwi khou nana.”

Mudededzi o vha tuṭuwedza ari, “Hezwi zwoṭhe zwi do fhira, kha ri dzule ri tshi fhumfedzea.”

Vhagudiswa vha tea u vhea nungo nnzhi kha mushumo wa tshikolo hayani na tshikoloni. Heyi i tou vha divhazwakale i sa hangwei kha muñwe na muñwe.

Ri do kovhelana tshenzhemo heyi ya Khovidi-19 na vhanwe vhagudiswa kha minwaha i daho uri yo swikisa hani kha u khakhisa zwikolo na u vhea shango lothe kha mutsiko muhulu.

“Hu tou vha na tshithu tshithihi tshine tsha khou vhanga nyofho kha nne, u fhiswa ha zwikolo, a thi na vhuṭanzi arali tshikolo tshashu tshi tshi do ponya nyimele idzi”, hu amba Zuko.

“Zwo nanēsaho , mudededzi washu vha khou tou bva u ri vhudzisa nga ha zwe ra nanga kha matshilo ashu musi ri tshi aluwa. Ndo vha vhudza uri ndi toda u vha dokotela wa zwifuwo ngauri ndi funa zwifuwo. Vhanwe vhagudiswa a vha toti u humela tshikoloni zwino, ndi khou mangala uri vha do bveledzisa hani ndivho dzavho musi vha sa toti u guda.”

Zwikolo zwo vula nga murahu ha tshikhala
tshilapfu tsha u awela, Vhabebi vho rambiwa
kha mutangano we vha vha vha tshi khou tea u
amba nga ha uri hu iwa hani phanda.

Thohoyatshikolo vho kovhelana uri vhadededzi
na vhana vhothe vhe vha vha vho kavhiwa vho
fhola u itela uri vhabebi vha songo vhilaela nga
ha tsireledzo ya vhana vhavho, nga maanda arali
vha tshi tevhedza milayo ya tsireledzo.

Vhadededzi na vhone vho tea u tevhedzela milayo ya tsireledzo tshiṭafurumu thivhela u pfukiselana vhulwadze.

Thetshelesani kha zwine vha kovhelana nga ha zwine zwa thithisa vhana nga tshifhinga tsha u guda.

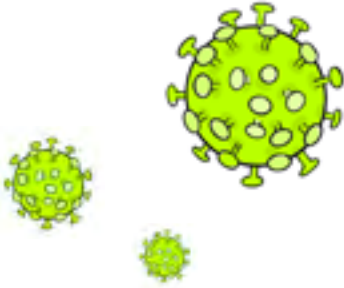
Vha khou vhilaela nga ha vhone vhaṅe ngeno nṅe ndi vhukati ha u funza ngudo yanga.

Mukhathu a huwelela, “Mbuiseni u khou hoṭola a songo vhea tshanda tshawe kha mulomo.” Zwenezwi ndi tsini na u fhindula, Nomusa a huwelela, “mudededzi, Solani ha ngo ambara masiki nahone u khou hoṭola a sa imi.” Ndo tea u imisa ngudo yanga nda tandulula nyimele.

Mbilaelo dza Zuko nga ha tshikolo dzi khou hulela, U khou xeletwa nga khofhe nga nṭhani ha miloro mivhi nga ha dwadzetshifu. Mme awe na vhone vha khou vhilaela nga u vhona murwa wavho a tshi khou tambula na u ofha. Vho Phirisipala vha khou ita nga hune vha kona u fhungudza ndaḁo vhukati ha vhadededzi na vhagudiswa.

Zuko a humbela mme awe uri vha mu thuse u ṅwala tshirendo tshe tsha vha tshi muhumbuloni wawe. Vho dzhia maḁuvha vha tshi khou ṅwala itshi tshirendo u swika vha tshi tshi fhedza. O ṭuwa na tshirendo itshi tshikoloni a humbela mudededzi uri vha tshi vhalele kilasi yoṭhe.

Ndi a ofha

Ndi a ofha
Mme anga vhone vha a ofha.
Na mudededzi wangavho!
Inwi a ni ofhi?

Ro pfa nga ha heli dwadzetshifu kha dziradio,
Ro zwi vhona kha Thelevishini,
Ro vhala nga haḽo kha dzigurannḽa,
Ri dovha ra pfa vhathu vha tshi amba
nga haḽo kha tshitshavha hahashu.
Heli ndi dwadzetshifu, ndi khou ofha!

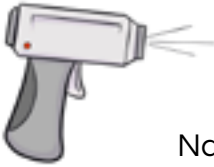

Ndi khou ofha u dalela khonani dzanga.
Ndi khou ofha u tamba na khonani dzanga.

Ndi na nyofho dza u ya tshikoloni.

Ndi ofha na u ya doroboni.

Ndi kha nyofho!

Ndi khou ofha u lwela ppanelo dzanga.

Ndi ofha u kovhelana mihumbulo yanga.

A thi koni na u falela mitambo ine nda i funesa.

Tsiko yothe i khou tshila kha nyofho.

Ndi ngazwo ndi na nyofho hedzi.

Heji dwadzetshifu lo mphura mutakalo wanga.

Heji dwadzetshifu lo mphura pfanelo dzanga

Heji dwadzetshifu lo dzhia matshilo
a dzikhonani dzanga.

Lo dzhia matshilo a vhabebi na vhana.

Ndi khou ofhela vhutshilo hanga.

Ndi tamba zwanḁa tshifhinga

tshoṱhe nga tshisibe na maḁi.

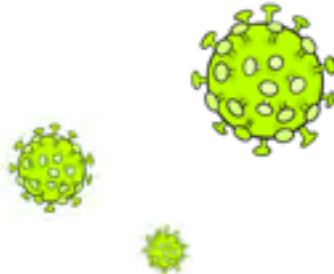
Ndi tevhedzela maga oṱhe o khwaṱhisedzwaho.

Ndi dzula ndo ambara masiki wanga.

Naho zwo ralo ndi kha ḁi tshuwa Khovidi-19

Ṱuwa Khovidi-19, Ṱuwa!

Ndi ṱoḁa mbofholowo yanga.

Ndi khou vhila vhutshilo hanga murahu.
Ndi khou rabelela mbofholowo ya vhana.
Kha tshifhinga hetshi tshi shushaho
na u shaya fulufhelo.
Ndi livhuwa Mudzimu nga tshireledzo yanga.
Ndi khou ofha! Ndi khou ofha! Ndi khou ofha!

Ri fhulufhela uri hu ɔo vha na dzilafho.
Madokotela a ɔo wana dzilafho.
Heḽi dwadzetshifu ḽi ɔo ṽuwa.
Ri ɔo dovha ra takala.

U DZHIELA NTHA

Yo nwalwa nga

Notozi Mgobozi

Mufanisi

Heidel Dedekind

Mudzudzanyi 1

Ntombikayise Njadayi

Mudzudzanyi 2

Nelisa Mviko

Mudzudzanyi 3

Nopasika Xapa

Muoli

PixelPing Design

Muḽalutshedzeli

Constance Mukondeleli Nembahe

Mukhwaḽhisedzi wa vhuḽi

Tshililo Netshandama

ISBN 978-0-638-00806-7

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

